तेनानुचरिता तस्मिन् वने विश्वस्तचारिणा । भक्ष्यं मृगयमाणेन चिराद्दृष्टं तदामिषं ।
स तमुन्माथमारुह्य तदामिषमभक्षयत् । तस्योपरि सपत्नस्य बद्धस्य मनसा हसन् । ४९०
आमिषे तु प्रसक्तः स कदाचिदवलोकयन् । अपश्यदपरं घोरमात्मनः शत्रुमागतं ।
शरप्रसूनसङ्काशं महीविवरशायिनं । नकुलं हरितं नाम चपलं ताम्रलोचनं ।
तेन मूषिकगन्धेन त्वरमाणमुपागतं । भक्षार्थं संलिहानन्तं भूमावूर्द्ध्वमुखं स्थितं ।
शाखागतमरिञ्चान्यमपश्यत् कोटरालयं । उलूकं चन्द्रकं नाम तीक्ष्णतुण्डं चपाचरं ।
गतस्य विषयं तत्र नकुलोलूकयोस्तथा । अयास्यामीदियं चिन्ता तत्राप्य सुमहद्भयं । ४९४
आपद्यस्यां सुकष्टायां मरणे प्रत्युपस्थिते । समन्ताद्भयउत्पन्ने कथं कार्य्यं हितैषिणा ।
स तथा सर्व्वतो रुद्धः सर्व्वत्र भयदर्शनः । अभवद्भयसन्तप्तश्चक्रे च परमां गतिं ।
आपद्विनाशभूयिष्ठं गतैः कार्य्यं हि जीवितं । समन्तात् संशयात् सैषा तस्मादापदुपस्थिता ।
गतं मां सहसा भूमिं नकुलो भक्षयिष्यति । उलूकश्चेह तिष्ठन्तं मार्ज्जारः पाशसंक्षयात् ।
न त्वेवास्मद्विधः प्राज्ञः सम्मोहं गन्तुमर्हति । करिष्ये जीविते यत्नं यावद्युक्त्या मतिग्रहात् । ४९५
न हि बुद्ध्याऽन्वितः प्राज्ञो नीतिशास्त्रविशारदः । निमज्जत्यापदं प्राप्य महतीं दारुणामपि ।
न त्वन्यामिह मार्ज्जारात् गतिं पश्यामि साम्प्रतं । विषमस्थो ह्ययं शत्रुः कृत्यञ्चास्य महन्मया ।
जीवितार्थी कथन्त्वद्य शत्रुभिः प्रार्थितस्त्विभिः । तस्मादेनमहं शत्रुं मार्ज्जारं संश्रयामि वै ।
नीतिशास्त्रं समाश्रित्य हितमस्योपवर्णये । येनेमं शत्रुसंघातं मतिपूर्व्वेण वञ्चये ।
अयमत्यन्तशत्रुर्मे वैषम्यं परमं गतः । मूढो ग्राहयितुं स्वार्थं सङ्गत्या यदि शक्यते । ४९५
कदाचिद्व्यसनं प्राप्य सन्धिं कुर्य्यान्मया सह । बलिना सन्निकृष्टस्य शत्रोरपि परिग्रहः ।
कार्य्य इत्याङ्गिराचार्य्या विषमे जीवितार्थिना । श्रेष्ठो हि पण्डितः शत्रुर्न च मित्रमपण्डितं ।
मम त्वमित्रे मार्ज्जारे जीवितं सम्प्रतिष्ठितं । हन्तास्मै संप्रवक्ष्यामि हेतुमात्माभिरक्षणं ।
अपीदानीमयं शत्रुः सङ्गत्या पण्डितो भवेत् । एवं विचिन्तयामास मूषिकः शत्रुचेष्टितं ।
ततोऽर्थगतितत्त्वज्ञः सन्धिविग्रहकालवित् । सान्त्वपूर्व्वमिदं वाक्यं मार्ज्जारं मूषिकोऽब्रवीत् । ४९६
सौहृदेनाभिभाषे त्वां कच्चिन्मार्ज्जार जीवसि । जीवितं हि तवेच्छामि श्रेयः साधारणं हि नौ ।
न ते सौम्य भयं कार्य्यं जीविष्यसि यथासुखं । अहं त्वामुद्धरिष्यामि यदि मां न जिघांससि ।
अस्ति कश्चिदुपायोऽत्र दुष्करः प्रतिभाति मे । येन शक्यस्त्वया मोक्षः प्राप्तुं श्रेयस्तथा मया ।
मयाऽप्युपायो दृष्टोऽयं विचार्य्य मतिमात्मनः । आत्मार्थञ्च त्वदर्थञ्च श्रेयः साधारणं हि नौ ।
इदं हि नकुलोलूकं पापबुद्ध्याऽभिसंस्थितं । न धर्षयति मार्ज्जार तेन मे स्वस्ति साम्प्रतं । ४९७
कूजंश्चपलनेत्रोऽयं कौशिको मां निरीक्षते । नगशाखाग्रगः पापस्तस्याहं भृशमुद्विजे ।
सतां साप्तपदं मैत्रं स सखा मेऽसि पण्डितः । सांवास्यकं करिष्यामि नास्ति ते भयमद्य वै ।
न हि शक्तोऽसि मार्ज्जार पाशं च्छेत्तुं मया विना । अहञ्छेत्स्यामि पाशांस्ते यदि मां त्वं नहिंससि ।